

Från lagstiftningsarbetet

Lagstiftning i riksdagen hösten 2001

I denna översikt lämnas en redogörelse för lagstiftningsfrågor som har behandlats av riksdagen under hösten 2001. Liksom i tidigare översikter har företrädesvis medtagits ärenden som bedömts vara av särskilt intresse för SvJT:s läsekrets. Lagstiftning om skatt och tull har förbigåtts. Om inte annat sägs har lag eller lagändring trätt i kraft den 1 januari 2002. Hänvisningarna till Svensk författningssamling (SFS) avser samlingen för år 2001.

Statsrätt

Riksdagen har beslutat ändringar i *lagen om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter* och *lagen om arvode m.m. till Sveriges företrädare i Europaparlamentet* som innebär att ledamöterna inte längre har rätt till ersättning för sjukvårdskostnader. Samtidigt har riksdagsledamöter och företrädare i Europaparlamentet fått ett förstärkt efterlevandeskydd (SFS 1000 f.).

Offentlighet och sekretess

I syfte att möjliggöra ett ökat informationsutbyte mellan de allmänna försäkringskassorna, Riksförsäkringsverket, Centrala studiestödsnämnden, länsarbetsnämnderna och arbetslöshetskassorna har riksdagen beslutat ändringar i *sekretesslagen*, *lagen om arbetslöshetsförsäkring*, *lagen om arbetsförmedlingsregister*, *socialförsäkringsregisterlagen*, *lagen om allmän försäkring*, *lagen om förlängt barnbidrag* och *lagen om inkomstgrundad ålderspension*. Lagändringarna träder i kraft den 1 juli 2002 (SFS 1149 ff.).

Kommunalrätt

En under hösten 2001 beslutad ändring i *lagen om generellt statsbidrag till kommuner och landsting* innebär att den åldersbaserade fördelningen av det generella statsbidraget förlängts till år 2004 (SFS 1269).

Annan offentlig rätt

Riksdagen har antagit en *lag om upplösning av stiftelser i vissa fall*. Genom lagen har det gjorts möjligt för en stiftelse att efter tillstånd av Kammarkollegiet överföra stiftelsens rättigheter och skyldigheter till ett registrerat trossamfund eller till en registrerad organisatorisk del av ett sådant samfund. Lagen tillämpas på ansökningar som kommit in till Kammarkollegiet före den 31 december 2003 (SFS 845).

Vissa ändringar har beslutats i *lagen om finansiering av framtida utgifter för använt kärnbränsle m.m.*, *lagen om inkomstgrundad ålderspension*, *lagen om fördelning av socialavgifter*, *lagen om insättningsgaranti* och *lagen om investerarskydd*. Ändringarna innebär att Insättningsgarantinämnden, Premiensionsmyndigheten och Kärnavfallsfonden gets rätt att göra placeringar även i skuldförbindelser utfärdade av staten. Lagändringarna träder i kraft den 1 juli 2002 (SFS 2002:49 ff.).

Familjerätt

Riksdagen har beslutat en ändring i *föräldrabalkens* bestämmelser om underhållsskyldighet. Genom ändringen har det rättsliga skyddet för barn som är mellan 18 och 21 år stärkts. Går barnet i skolan efter fyllda 18 år, är föräldrarna alltid

underhållsskyldiga under den tid som skolgången pågår. Ett studieavbrott kan således inte längre leda till att föräldrarnas underhållsskyldighet upphör slutligt. Genom samtidigt beslutade ändringar i *lagen om underhållsstöd, lagen om allmän försäkring, lagen om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn* samt *lagen om införande av lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn* gäller motsvarande i fråga om rätten till förlängt underhållsstöd, barnpension och det efterlevandestöd som införs den 1 januari 2003. Lagändringarna har trätt i kraft den 1 januari 2002. För underhållsskyldighet som upphört slutligt före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser. Motsvarande övergångsbestämmelser gäller för rätten till underhållsstöd, barnpension och efterlevandestöd (SFS 1136 ff.).

Genom ändringar i *lagen om vissa internationella frågor rörande makars förmögenhetsförhållanden* har lagen gjorts tillämplig även för sambor. I stort sett samma regler gäller för sambor som för makar i internationella frågor om förmögenhetsförhållanden. I lagen har också tagits in bestämmelser om erkännande och verkställighet av utländska avgöranden om makars och sambors förmögenhetsförhållanden. Ändringarna innebär vidare att lagens rubrik ändrats till *lag om internationella frågor rörande makars och sambors förmögenhetsförhållanden*. Genom en samtidigt beslutad ändring i *lagen om homosexuella sambor* skall vad som gäller för sambor också gälla homosexuella sambor. Lagändringarna har trätt i kraft den 1 februari 2002. Rättshandlingar rörande sambors förmögenhetsförhållanden som har företagits före ikraftträdandet förlorar inte sin giltighet. En talan som har väckts vid en svensk domstol före ikraftträdandet prövas i

fråga om lagval enligt äldre rätt, och domstolens behörighet går inte förlorad på grund av de nya bestämmelserna. Reglerna om erkännande och verkställighet av utländska avgöranden tillämpas inte på avgöranden som har meddelats före ikraftträdandet (SFS 1141 f.).

Fastighetsrätt

I syfte att göra det möjligt att i rättsligt hänseende överföra byggnader eller andra anläggningar (fastighetstillbehör) från en fastighet till en annan har riksdagen beslutat ändringar i *jordabalken, fastighetsbildningslagen, ledningsrättslagen* och *anläggningslagen*. Lagändringarna innebär sammanfattningsvis följande. I samband med servitutsbildning och inrättande av gemensamhetsanläggning kan tillbehören överföras från den tjänande fastigheten till den eller de härskande fastigheterna. Vissa anläggningar som hör till en fastighet kan frigöras från fastigheten i rättsligt hänseende i samband med upplåtelse av ledningsrätt. Beslut om överföring och frigörande kan under vissa förutsättningar fattas även om ägaren till den tjänande fastigheten motsätter sig åtgärden. Denne har rätt till ersättning om beslutet innebär en minskning av fastighetens värde eller annan skada. Lantmäterimyndigheten har fått vissa möjligheter att genom fastighetsbestämning pröva om ett föremål utgör fastighetstillbehör eller inte (SFS 889 ff.).

Miljörätt

Under hösten 2001 beslutade ändringar i *lagen om åtgärder mot förorening från fartyg, fartygssäkerhetslagen* och *lagen om Kustbevakningens medverkan vid polisiär övervakning* syftar till att förbättra möjligheterna att motverka, kontrollera och beivra olagliga utsläpp till sjöss av olja och andra skadliga ämnen. I förstnämnda lag har samtidigt införts

skärpta bestämmelser i fråga om tillsyn och sanktioner för att genomföra den s.k. Östersjöstrategin, dvs. den gemensamma strategi som länderna runt Östersjön har enats om för att skydda miljön i Östersjöområdet från skadlig påverkan från fartyg. Lagändringarna har trätt i kraft den 1 februari 2002 (SFS 1293 f.).

Riksdagen har antagit en *lag om motorfordons avgasrening och motorbränslen* varigenom bilavgaslagen upphävs. Den nya lagen är föranledd främst av behovet att anpassa den svenska lagstiftningen om bilavgaser till nya EG-rättsliga regler på området. För att genomföra ett nytt EG-direktiv om buller från utrustning som används utomhus har samtidigt vissa ändringar beslutats i *lagen om åtgärder mot buller och avgaser från mobila maskiner* (SFS 1080, 1083).

Associationsrätt

Riksdagen har antagit en ny lag, *revisorslag*, som ersätter 1995 års lag om revisorer. Den nya lagen har föranlett ändringar, främst av följdkaraktär, i *aktiebolagslagen*, *bankrörelselagen*, *lagen om ekonomiska föreningar*, *lagen om värdepappersrörelse*, *lagen om finansieringsverksamhet*, *stiftelselagen* och *revisionslagen*. Den nya lagen innebär bl.a. följande nyheter. Innebörden av begreppet revisionsverksamhet slås fast i lagen. Med revisionsverksamhet avses sådan granskning av förvaltning eller ekonomisk information som skall utföras enligt författning, stadgar eller avtal och som skall utmynna i en rapport, ett intyg eller någon annan handling som är avsedd även för andra än uppdragsgivaren. En revisor är skyldig att för varje uppdrag i revisionsverksamheten pröva om det finns omständigheter som kan rubba förtroendet för hans eller hennes opartiskhet eller självständighet. Om det finns någon sådan

omständighet, skall revisorn avböja eller avsäga sig uppdraget, såvida det inte i det enskilda fallet finns sådana omständigheter eller har vidtagits sådana åtgärder som medför att det inte finns anledning att ifrågasätta hans eller hennes opartiskhet. En revisor får inte bedriva annan verksamhet än revisionsverksamhet eller verksamhet som har ett naturligt samband med revisionsverksamhet, om den andra verksamheten är av sådan art och omfattning att den kan rubba förtroendet för revisorn. Utöver en revisor revisionsverksamhet som enskild näringsidkare, skall han eller hon hålla annan verksamhet som saknar naturligt samband med revisionsverksamheten avskild. Om revisionsverksamheten utövas i ett handelsbolag eller i ett aktiebolag, får bolaget inte bedriva annan verksamhet än sådan som har ett naturligt samband med revisionsverksamhet. Bolag som bedriver revisionsverksamhet skall, som huvudregel, ägas av revisorer. Ägandet kan ha formen av indirekt ägande genom bolag. Revisorsnämnden kan ingripa disciplinärt mot den revisor som uppsåtligen gör orätt i sin revisionsverksamhet men inte när handlandet avser verksamheten i övrigt. Liksom tidigare kan dock nämnden alltid ingripa mot en revisor som förfar oredligt. Nämnden har vidare möjlighet att vidta disciplinåtgärder mot revisorer som har åsidosatt sina skyldigheter som företrädare för revisionsföretag. Revisorer som godkänts enligt den nya lagen eller den tidigare revisorslagen — men inte revisorer som har godkänts enligt äldre bestämmelser — har samma behörighet att utföra lagstadgad revision som auktoriserade revisorer (SFS 883 ff.).

Under hösten 2001 har riksdagen beslutat vissa ändringar i *aktiebolagslagen*. Ändringarna gäller dels bestämmelserna om likvidation,

dels nya bestämmelser för att komma till rätta med vissa oseriösa förfaranden i aktiebolag, bl.a. problemen med styrelselösa bolag och s.k. målvakter. Ändringarna i likvidationsbestämmelserna är en del av den pågående översynen av aktiebolagslagen och syftar huvudsakligen till förtydliganden. Ändringarna innebär därutöver vissa nyheter, bl.a. nya bestämmelser om vilket underlag som skall finnas tillgängligt när bolagsstämman prövar frågan om likvidation och om vilka kvalifikationskrav som skall gälla för en likvidator. Vidare innebär ändringarna vissa förenklingar beträffande handläggningen av likvidationsärenden. De nya bestämmelserna innebär att bolag utan behörig styrelse kan förpliktas gå i likvidation efter kortare tid än tidigare. För att komma till rätta med problemen med målvakter har införts en bestämmelse om att den som inte avser att ta del i den verksamhet som ankommer på en styrelseledamot eller verkställande direktör i ett aktiebolag inte utan godtagbara skäl kan utses till en sådan befattning. Den som uppsåtligt deltar i ett beslut som står i strid med denna bestämmelse kan dömas till straff, böter eller fängelse i högst ett år. Också den som låter sig utses kan straffas på motsvarande sätt. Därutöver har införts en ny bestämmelse om att styrelsen inte får överlåta ansvaret för bolagets organisation och förvaltning på någon annan. Genom ändringar i *bankrörelselagen* har aktiebolagslagens nya likvidationsbestämmelser gjorts tillämpliga också på bankaktiebolag. Samtidigt beslutade ändringar i *konkurslagen*, *lagen om börs- och clearingsverksamhet* samt *lagen om kontoföring av finansiella instrument* är följdändringar (SFS 932 ff.).

Straffrätt

I samband med att riksdagen godkände andra protokollet, som utarbetats på grundval av artikel K 3 i Fördraget om Europeiska unionen, till konventionen om skydd av Europeiska gemenskapernas finansiella intressen har ändringar beslutats i *brottsbalken*. Ändringarna innebär dels att försök, förberedelse och stämpling till grovt häleri eller grovt penninghäleri kriminaliserats, dels att bestämmelsen om utländsk doms hinderverkningar utvidgats så att en utländsk brottmålsdom avseende sådana gärningar som omfattas av protokollet i vissa fall utgör hinder för lagföring i Sverige (SFS 780).

Vidare har, i samband med att riksdagen godkände beslutet av företrädarna för regeringarna i Europeiska unionens medlemsstater, församlade i rådet, av den 15 oktober 2001 om privilegier och immunitet för Europeiska unionens institut för säkerhetsstudier och Europeiska unionens satellitcentrum samt för deras organ och personal, ändringar beslutats i *lagen om immunitet och privilegier i vissa fall*. Lagändringen träder i kraft den dag regeringen bestämmer (SFS 2002:4).

Processrätt

Riksdagen har antagit *lag om fortsatt giltighet av lagen (1999:613) om försöksverksamhet med videokonferens i rättegång*. Försöksverksamheten kan därmed fortsätta t.o.m. den 30 juni 2003. Samtidigt beslutade ändringar i *lagen om dödande av förkommen handling* och *sekretesslagen* utgör följdändringar till tidigare lagstiftning (SFS 1134, 1147 f.).

Under hösten 2001 har riksdagen också antagit *lag om fortsatt giltighet av lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål* och *lag om fortsatt giltighet av lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning*. Giltighetstiden

för 1952 års lag respektive 1995 års lag har härigenom förlängts till utgången av år 2004 (SFS 2002:15).

Transporträtt och lagstiftning om kommunikation

I syfte att i svensk lagstiftning genomföra vissa bestämmelser i direktiven om hamnstatskontroll och det s.k. världstatsdirektivet har riksdagen beslutat ändringar i *fartygs-säkerhetslagen*, *lagen om åtgärder mot föroreningar från fartyg* och *lagen om undersökning av olyckor*. Ändringarna, som syftar till att höja sjösäkerheten, innebär att det är möjligt för svenska myndigheter att agera i vissa situationer när ett fartyg på grund av brister skall hållas kvar i en inspektionshamn eller när fartyget skall hindras från att anlöpa svenska hamnar. Ett förbud att lämna inspektionshamnen skall i de flesta fall bestå tills rättelse skett och betalning erlagts eller säkerhet ställts för kostnader för tillsynsförretningen. Därutöver har nya bestämmelser införts som innebär obligatoriska kontroller och besiktningar av ro-ro-passagerarfartyg och höghastighetspassagerarfartyg som används i reguljär trafik. Sådana fartyg kan besiktigas planmässigt oavsett flagg (SFS 875 ff.).

Socialrätt

I samband med att riksdagen anvisat anslag för budgetåret 2002 inom socialförsäkringsområdet har beslutats ändringar i *lagen om bostadstillägg till pensionärer*, *lagen om allmän försäkring*, *socialförsäkringslagen* samt *lagen om handikappersättning och vårdbidrag*. Lagändringarna innebär i huvudsak höjda ersättningsnivåer (SFS 1104 ff.).

Riksdagen har antagit en ny lag, *lag om bostadstillägg till pensionärer m.fl.*, som ersätter 1994 års lag om bostadstillägg till pensionärer. Samtidigt har riksdagen beslutat vissa ändringar i *lagen om garanti-pension* som gäller uppgift om

tjänstepension i vissa fall. Den nya lagstiftningen träder i kraft den 1 januari 2003 (SFS 761ff.).

Under hösten 2001 har riksdagen också antagit en *lag om äldre-försörjningsstöd* och samtidigt beslutat följdändringar i *lagen om bostadstillägg för pensionärer m.fl.* och *socialförsäkringslagen*. Den nya lagstiftningen, som träder i kraft den 1 januari 2003, innebär att personer som är bosatta i Sverige fr.o.m. den månad de fyller 65 år garanteras en viss lägsta levnadsnivå i form av ett äldreförsörjningsstöd (SFS 853 ff.).

Riksdagen har vidare under hösten 2001 antagit *lag om försöks-verksamhet med 24-timmarsmyndighet inom socialförsäkringsadministrationen*. Lagen gäller t.o.m. den 30 juni 2003. I samma lagstiftnings-ärendet har riksdagen beslutat ändringar i *lagen om allmän försäkring* och *lagen om sjuklön* som gäller bl.a. ersättning till levande donatorer av organ och vävnader. Därutöver har bl.a. beslutats ändringar i *lagen om sjuklön* som gäller uppgiftsskyldighet för arbetsgivare om arbetstagares sjukdomsfall m.m. (SFS 1113 ff.).

Genom en ändring i *lagen om införande av lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension* har starten för det efterlevandeskydd före pensionstid som finns inom ramen för premiepensionssystemet senarelagts ett år. Möjligheten att teckna sig för skyddet öppnas därmed inte förrän år 2003 (SFS 1062).

Under hösten 2001 beslutade ändringar i *socialtjänstlagen* innebär att ett högkostnadsskydd införts för avgifter för äldre- och handikappomsorg i form av en högsta avgift för hemtjänst, dagverksamhet samt kommunal hälso- och sjukvård liksom en högsta avgift för bostad i sådant särskilt boende som inte omfattas av hyreslagen. Syftet med högkostnadsskyddet är att säkerställa att den enskilde

skyddas mot alltför höga avgifter. Samtidigt har reglerna om förbehållsbelopp i socialtjänstlagen vid bestämmande av avgift för äldre och handikappomsorg preciserats. I lagen anges ett lägsta belopp (minimibelopp) som den enskilde som betalar avgift skall ha rätt att förbehålla sig av egna medel. Till minimibeloppet skall den enskildes boendekostnad läggas. Vidare har införts regler som gör det möjligt att genom förvaltningsbesvär överklaga individuella beslut som rör avgifternas storlek. Följdändringar har beslutats i *hälso- och sjukvårdslagen* samt i *lagen om homosexuella sambor*. De nya reglerna om högkostnadsskydd, förbehållsbelopp och överklagande träder i kraft den 1 juli 2002. Regler om beräkningen av avgiftsunderlag träder i kraft den 1 januari 2003 (SFS 847 ff.).

Ändringar i *lagen om kontroll av narkotika* innebär att Apoteket Aktiebolag får rätt att utfärda intyg enligt artikel 75 i Schengenkonventionen från år 1985 och att bolagets beslut i fråga om sådana intyg får överklagas till Läkemedelverket. Ändringarna träder i kraft den 1 april 2002 (SFS 1282).

Riksdagen har under hösten 2001 antagit en *lag om särskild bestämmande om bostadsbidrag* och samtidigt beslutat vissa ändringar i *lagen om bostadsbidrag* som gäller reglerna om eftergift (SFS 1111 f.).

Arbetsrätt

Genom ändringar i *lagen om offentlig anställning* har riksdagen beslutat skärpningar i fråga om kontrollsystemet för s.k. förtroendeskadliga bisysslor. Ändringarna innebär sammanfattningsvis följande. Arbetsgivaren skall på lämpligt sätt informera arbetstagarna om vilka slags förhållanden som kan göra en offentliganställds bisyssla otillåten. En offentliganställd är skyldig att på begäran lämna upp-

gifter om sina bisysslor. En arbetsgivare skall besluta att en arbetstagar som har, eller avser att åta sig, en förtroendeskadlig bisyssla skall upphöra med eller inte åta sig bisysslan. Ordinarie domare, myndighetschefer och direktörer för allmänna försäkringskassor skall på eget initiativ anmäla vilka typer av bisysslor de har. Regleringen av förtroendeskadliga bisysslor är tillämplig även på arbetstagare i kommuner, landsting och kommunalförbund (SFS 1016).

Banklagstiftning

Riksdagen har beslutat ändringar i *bankrörelselagen*. Ändringarna innebär att sparbanker och medlemsbanker efter tillstånd av Finansinspektionen får inrätta filial i ett land utanför EES. Därutöver får de efter ett särskilt underrättelseförfarande i ett annat land inom EES dels etablera filial, dels — utan att etablera filial — tillhandahålla tjänster. Sparbanker och medlemsbanker har därmed fått samma rätt som bankaktiebolag att verka utomlands. Vidare innebär ändringarna att företag som vid tidpunkten för ikraftträdandet av den nya bankrörelsedefinitionen, den 1 januari 1996, bedrev tillståndsfri inlåningsverksamhet får fortsätta med verksamheten längst t.o.m. den 31 december 2002. Denna nya bestämmelse tar främst sikte på större sparkassor. Samtidigt beslutade ändringar i *lagen om finansieringsverksamhet* innebär att vissa finansieringsföretag får fortsätta att driva verksamhet t.o.m. den 31 december 2002 utan krav på tillstånd. De företag som berörs är vissa finansieringsföretag som när lagen trädde i kraft den 1 januari 1994 drev finansieringsverksamhet som inte fordrade tillstånd enligt äldre lag och som inte lånar upp medel från allmänheten (SFS 820 f.).

Lagstiftning på utbildningsområdet

Riksdagen har antagit en *lag om likabehandling av studenter i högskolan* som syftar till att inom högskoleområdet främja lika rättigheter för studenter och sökande och att motverka diskriminering på grund av könstillhörighet, etnisk tillhörighet, sexuell läggning och funktionshinder. Den nya lagen har föranlett följdändringar i *sekretesslagen*, *högskolelagen*, *lagen om tillstånd att utfärda vissa examina*, *lagen om Handikappombudsmannen* och *lagen om Ombudsmannen mot etnisk diskriminering*. Lagstiftningen träder i kraft den 1 mars 2002 (SFS 1286 ff.).

Under hösten 2001 beslutade ändringar i *skollagen* innebär dels att bemyndigandet för regeringen att meddela föreskrifter om mottagande i det offentliga skolväsendet av barn som inte räknas som bosatta i landet utvidgats till att omfatta även mottagande av dessa barn i förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg, dels vissa tillägg i bestämmelserna om bidrag till fristå-

ende skolor när det gäller ersättning för undervisning av asylsökande barn (SFS 799).

I *högskolelagen* har införts en bestämmelse om att högskolorna aktivt skall främja och bredda rekryteringen till högskolan. Andra samtidigt av riksdagen beslutade ändringar i *högskolelagen* innebär bl.a. att målen för den grundläggande högskoleutbildningen formulerats om. Ändringarna i *högskolelagen* träder i kraft den 1 juli 2002. I lagstiftningsärendet har riksdagen också beslutat att *lagen om statens skolor för vuxna* skall upphöra att gälla vid utgången av år 2001 (SFS 1263).

Viss övrig lagstiftning

Riksdagen har antagit en *lag om energieffektivitetskrav för förkopplingsdon till lysrör* varigenom ett EG-direktiv med samma namn införlivats med svensk rätt (SFS 1253).

En under hösten 2001 beslutad ändring av övergångsbestämmelserna till *ellagen* gäller mätning av överförd el (SFS 1298).

Lars Haglund och Per Persson